

ปรมัตถธรรม ๔

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑
๒. เจตสิก ๕๒
๓. รูป ๒๘
๔. นิพพาน

๑. ปรมัตถธรรม ๔ กับ ขั้น ๕

๑. รูปขั้น = รูป ๒๘

๒. เวทนาขั้น = เวทนาเจตสิก

๓. สัญญาขั้น = สัญญาเจตสิก

๔. สังขารขั้น = เจตสิก ๕๐

๕. วิญญาณขั้น = จิต ๘๙

นิพพาน = ขั้นวิมุตติ

โฉนดรูป ๑๒

๒. ปริมาณธรรม ๔ กับ आयตนะ ๑๒

๑. จักขายตนะ = จักขุปสาทรูป $\longleftrightarrow$ รูปายตนะ = วัณณรูป

๒. โสทายตนะ = โสตปสาทรูป $\longleftrightarrow$ สัททายตนะ = สัททรูป

๓. ฆานายตนะ = ฆานปสาทรูป $\longleftrightarrow$ คันธายตนะ = คันธรูป

๔. ชิวหายตนะ = ชิวหาปสาทรูป $\longleftrightarrow$ รสอายตนะ = รसरูป

๕. กายายตนะ = กายปสาทรูป $\longleftrightarrow$ โผฏฐัพพายตนะ =

ปฐวีธาตุ, เตโชธาตุ, वाโยธาตุ

๖. มนายตนะ = จิต ๘๙ $\longleftrightarrow$ ๑๒. ธรรมายตนะ =

เจตสิก ๕๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน

โศภนวิกรุป ๑๒

๓. ปริมาณธรรม ๔ กับ ธาตุ ๑๘

๑. จักขุธาตุ = จักขุปสาทรูป	๒. รูปธาตุ = วัณณรูป
๔. โสตรธาตุ = โสตรปสาทรูป	๕. สัทธาธาตุ = สัททรูป
๗. ฆานธาตุ = ฆานปสาทรูป	๘. คันธธาตุ = คันธรูป
๑๐. ชิวหาธาตุ = ชิวหาปสาท	๑๑. รสธาตุ = รสรูป
๑๓. กายธาตุ = กายปสาทรูป	๑๔. โผฏฐัพพธาตุ = ปฐวีธาตุ,
เตโชธาตุ, วาโยธาตุ

๑๖. มโนธาตุ = (๖)
ปัญจทวาราวชชนจิต ๑,
สัมปฏิจฉนจิต ๒

๑๗. ฐัมมธาตุ = เจตสิก ๕๒,
สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน

๓. จักขุวิญญาณธาตุ = จักขุวิญญาณ ๒	(๑)
๖. โสตวิญญาณธาตุ = โสตวิญญาณ ๒	(๒)
๙. ฆานวิญญาณธาตุ = ฆานวิญญาณ ๒	(๓)
๑๒. ชิวหาวิญญาณธาตุ = ชิวหาวิญญาณ ๒	(๔)
๑๕. กายวิญญาณธาตุ = กายวิญญาณ ๒	(๕)
๑๘. มโนวิญญาณธาตุ = จิต ๗๖	(๗)

วิภทต ๗

กัณฑ์ ๘๕

๔. ปรมัตถธรรม ๔ กับ อริยสัจ ๔

๑. ทุกขอริยสัจ = โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ), รูป ๒๘

๒. ทุกขสมุททยอริยสัจ = โลกเจตสิก

๓. ทุกขนิโรธอริยสัจ = นิพพาน

๔. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา = มัคคังคเจตสิก ๘ ที่เกิดในมรรคจิต ๔

๑. ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ - ปัญญาเจตสิก, สัมมาสังกัปปะ - วิตักกเจตสิก,

๓. สัมมาวาจา - สัมมาวาจาเจตสิก, ๔. สัมมากัมมันตะ - สัมมากัมมันตเจตสิก,

๕. สัมมาอาชีวะ - สัมมาอาชีวะเจตสิก, ๖. สัมมาวายามะ - วิริยเจตสิก,

๗. สัมมาสติ - สติเจตสิก, ๘. สัมมาสมาธิ - เอกัคคตาเจตสิก

มคฺค + อวค

วิทกโกฬมรค
[สาทตนิมิต
[สาทตนิมิต
[สาทตนิมิต

๕. ปรมัตถธรรม ๔ กับ อินทรีย์ ๒๒

๑

- ๑. จกขุณฺทริยํ = จักขุปสาทรูป
- ๒. โสตินฺทริยํ = โสตปสาทรูป
- ๓. ฆานินฺทริยํ = ฆานปสาทรูป
- ๔. ชิวหินฺทริยํ = ชิวหาปสาทรูป
- ๕. กายินฺทริยํ = กายปสาทรูป
- ๖. มนินฺทริยํ = จิต ๘๙

๒

- ๗. อิตถินฺทริยํ = อิตถีภาวรูป
- ๘. ปุริสินฺทริยํ = ปุริสภาวรูป
- ๙. ชีวิตินฺทริยํ = ชีวิตรูป, ^(๑)ชีวิตินฺทริยํ ^(๒)เจตสิก

๕. ปรมัตถธรรม ๔ กับ อินทรีย์ ๒๒

๓

- ๑๐. สุขินทรีย์ = เวทนาเจตสิกในสุขสหคตกายวิญญาณจิต ๑
- ๑๑. ทุกุชินทรีย์ = เวทนาเจตสิกในทุกข์สหคตกายวิญญาณจิต ๑
- ๑๒. โสมนัสสินทรีย์ = เวทนาเจตสิกในโสมนัสสหคตจิต ๖๒
- ๑๓. โทมนัสสินทรีย์ = เวทนาเจตสิกในโทสมูลจิต ๒
- ๑๔. อุpekขินทรีย์ = เวทนาเจตสิกในอุเบกขาสหคตจิต ๕๕

๔

- ๑๕. สทฐินทรีย์ = สัทธาเจตสิกในโสภณจิต ๙๑
- ๑๖. วิริยินทรีย์ = วิริยเจตสิกในวิริยสัมปยุตตจิต ๑๐๕
- ๑๗. สตินทรีย์ = สติเจตสิกในโสภณเจตสิก ๙๑ จิต

๕. ปรมัตถธรรม ๔ กับ อินทรีย์ ๒๒

๑๘. สมาธิอินทรีย์ = เอกัคคตาเจตสิกในจิต ๗๒

(เว้นอวิริยจิต ๑๖ วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑)

๑๙. ปณฺณินฺทริยํ = ปญฺญาเจตสิกในญาณสัมปยุตตจิต ๔๗ หรือ ๗๙

๒๐. อนนฺดาตณฺณสฺสามิตินฺทริยํ = ปญฺญาเจตสิกในโสดาปัตติมัคคจิต ๑

๒๑. อณฺณินฺทริยํ = ปญฺญาเจตสิกในโสดาปัตตผลจิต - อรหัตตมัคคจิต

๒๒. อณฺดาตาวินฺทริยํ = ปญฺญาเจตสิกในอรหัตตผลจิต ๑

๕. ปรมัตถธรรม ๔ กับ ปฏิจจสมุปปັນนธรรม ๑๒

ลำดับ	สภาวะ	องค์ธรรม
๑	อวิชชา	โมหเจตสิก
๒	สังขาร	เจตนาเจตสิกในอกุศลจิต ๑๒ และโลภียกุศลจิต ๑๗
๓	วิญญาน	ปฏิสนธิจิต ๑๙ และปวัตติวิญญานคือโลภียวิปากจิต ๓๒
๔	นามรูป	เจตสิก ๓๕ ที่ประกอบกับโลภียวิปากจิต ๓๒, ปฏิสนธิกัมมชรูป, ปวัตติกัมมชรูป, จิตตชรูป
๕	สฬายตนะ	อายตนะภายใน ๖
๖	ผัสสะ	ผัสสเจตสิกที่ประกอบกับโลภียวิปากจิต ๓๒
๗	เวทนา	เวทนาเจตสิกที่ประกอบกับโลภียวิปากจิต ๓๒

๕. ปรมัตถธรรม ๔ กับ ปฏิจจสมุปปັນนธรรม ๑๒

ลำดับ	สภาวะ	องค์ธรรม
๘	ตัณหา	โลภเจตสิกในโลภมูลจิต ๘
๙	อุปาทาน	ตัณหาและทิฏฐิที่มีกำลังมาก
๑๐	ภพ	กัมมภาวะ ได้แก่ เจตนาเจตสิกในอกุศลจิต ๑๒ และโลกียกุศลจิต ๑๗ อุปปัตติภาวะ ได้แก่ โลกียวิบากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐
๑๑	ชาติ	การเกิดขึ้นของขั้น
๑๒	ชรามรณะ	ชรา ได้แก่ ความแก่ไปของขั้น, มรณะ ได้แก่ ความดับไปของขั้น, โสกะ = โทมณัสสเวทนา, ปริเทวะ = จิตตชวิปัลลาสสัททะ, ทุกข์ = ทุกข์ทางกาย, โทมณัส = ทุกข์ทางใจ, อุปายาส = โทสเจตสิก

ความสัมพันธ์ของสภาวะธรรม

สภาวะธรรม	ขั้น ๕	อายตนะ ๑๒	ธาตุ ๑๘
จักขุ	รูปขั้น ๕ รูปขันธ์	จักขายตนะ	จักขุธาตุ
โสตตะ		โสตายตนะ	โสตธาตุ
ฆานะ		ฆานายตนะ	ฆานธาตุ
ชีวหา		ชีวหายตนะ	ชีวหาธาตุ
กาย		กายายตนะ	กายธาตุ
รูป		รูปายตนะ	รูปธาตุ
สีททะ		สีทหายตนะ	สีททธาตุ
คันธะ		คันธายตนะ	คันธธาตุ
รสะ		รสายตนะ	รสธาตุ
ปฐวี เตโช วาโย		โผฏฐัพพายตนะ	โผฏฐัพพธาตุ
สุขุมรูป		อัมมายตนะ	อัมมธาตุ
เวทนาเจตสิก	เวทนาขั้น ๕		
สัญญาเจตสิก	สัญญาขั้น ๕		
เจตสิกอื่น	สังขารขั้น ๕		
นิพพาน	-		
จิต	วิญญาณขั้น ๕	มนายตนะ	วิญญาณธาตุ ๗